

vat, er mede gelijkwaardig is, (zonder eraan gelijk te zijn) en het valt moeilijk te overzien, of dit punt in het causaliteitsbeginsel a priori bij het menschelijk denken aanwezig is, dan wel ontstaan door generalisatie van ervaringsoordeelen.

Hoe meer warmte aan een voorwerp wordt medegedeeld, hoe hooger zijn temperatuur stijgt; hoe zwaarder neerslag in een oplossing ontstaat, des te meer stof moet erin aanwezig zijn; hoe sterker de helling, des te sneller stroomt het water. Altijd neemt men met een aangroeien of afnemen der oorzaak een aangroeien of afnemen van het gevolg waar. Toch is dit aan- en afnemen van het gevolg niet altijd evenredig aan de verandering in de oorzaak, maar kan in elke gecompliceerde functie plaats vinden. Het apriorische van het begrip der gelijkwaardigheid schijnt echter duidelijk te blijken uit ons gedrag, wanneer we een afwijking van genoemden regel waarnemen. Bijv. het voedsel, dat iemand tot zich neemt, is de oorzaak van de toename van zijn lichaamsgewicht. Wanneer men echter waarneemt, dat met meer voedsel iemand toch lichter wordt, zoo wordt dit niet als een eenvoudig feit aangenomen, maar ons verstand verzet zich daartegen op grond van de apriorische stelling: hoe grooter de oorzaak, des te grooter het effect. Zelfs is dit een van de meest dwingende redenen (welke wij naast de wetten van MILL willen plaatsen) waarom men naar een oorzaak van het waargenomene vraagt (bijv. in genoemd geval deze zal zoeken in spierarbeid, koorts of stoornis in spijsvertering enz.) Ook wordt in het algemeen deze methode toegepast, om te onderzoeken of iets de oorzaak van een verschijnsel is of niet. Zoo meende men vroeger (en meenen nog vele leeken) dat de oorzaak der gaswisseling in de longenventilatie moet worden gezocht. Het feit echter, dat bij toeneming van longenventilatie de koolzuurproductie niet stijgt, is voldoende, om aan te wijzen, dat het eerste niet de oorzaak van dit laatste is. Bij het positief uitvallen van een onderzoek, dat op grond van genoemde stelling werd uitgevoerd (dus bij gelijkgerichte verandering van twee verschijnselen), dient men echter voorzichtiger te zijn in zijne gevolgtrekkingen. In de eerste plaats kunnen beide, in dezelfde richting veranderlijke, verschijnselen veroorzaakt worden door een derde en ten tweede kan ook het eene beschouwde verschijnsel slechts de partiële oorzaak zijn van het andere. Nu is het verder op-